

Erikoiskasviljelyn mahdollisuudet Keski-Pohjanmaalla

Tiivistelmä

Tämän raportin tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, kannattaisiko erikoiskasvien viljelyä aloittaa Keski-Pohjanmaalla. Tavoitteena on koota tietoa myös viljelymääristä, mutta koska viljely on usein sopimusviljelyä, ei tarkkoja viljelymääriä välttämättä haluta kertoa. Tärkeä tieto viljelijöille on myös se, miten erikoiskasviljelijät ja osuuskunnat Euroopassa/maailmalla ovat onnistuneet viljelyssä, tuotekehityksessä, jalostuksessa.

Erikoiskasveille ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Erikoiskasveihin kuuluvat mm. rypsi, rapsi, kumina, pellava, öljyhamppu, yrtit, siemenmausteet, juurekset, marjat. Erikoiskasvien yhteydessä puhutaan usein mauste- ja rohdoskasveista, joihin luetaan esimerkiksi ruusujuuri ja väinönputki, sekä yrttimausteista, joihin kuuluvat juuri- ja yrttimausteet sisältäen mm. seuraavat kylmää kestäviä lajikkeet: maraljuuri, nokkonen, piharatamo, ruusujuuri, siankärsämö, voikukka, väinönputki.

Erikoiskasvien viljelijöitä on Suomessa melko vähän ja viljelyalat ovat pieniä. Kuitenkin alkutuottajat kokevat erikoiskasvit kiinnostavina raaka-aineina, joiden viljelyhalukkuuteen vaikuttavat mm. kannattavuus, ilmastonmuutos, markkinat, tuotekehitysmahdollisuudet ja kilpailukyky.

On arvioitu, että Euroopassa viljellään yrttejä 200 000 hehtaarin alalla. Vuonna 2004 suurimmat viljelyalat löytyivät Ranskasta (yli 35 000 hehtaaria). Vastaavasti Puolassa viljeltiin yrttejä 30 000 hehtaaria, Unkarissa 20 000 – 30 000 hehtaaria ja Itävallassa yli 24 000 hehtaaria.

Euroopassa viljellään lääketieteellisuuden tarpeisiin luonnonkasveja, ja Keski-Eurooppa on merkittävä rohdoskaupan keskittymä maailmassa. Yleisimmät kaupallisten yrttien tuotantotavat Keski-Euroopassa ovat viljely isoilla tiloilla ja osuuskunnissa. Omalla tilalla tehdään yleensä viljely, kuivaus, lajittelu ja pakkaus. Tuotteet myydään suurille lääke- ja elintarvikealan yrityksille. Euroopassa viljelijät tekevät tyypillisesti yhteistyötä tutkimuslaitosten ja lääkeyritysten kanssa. Suomalaisten viljelijöiden tulisi pyrkiä samantyyppiseen yhteistyöhön, jolloin he voisivat saada enemmän tukea kehittämistoimenpiteisiinsä ja laadunvalvontaan.

Uusia mahdollisuuksia
kasvipohjaisten raaka-aineiden
jatkojalostamiselle ja viennille
Keski-Pohjanmaalla

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Sisällys

Tiivistelmä	1
1. Johdanto	3
2. Erikoiskasviviljelyn nykytilanne Suomessa	4
3. Erikoiskasvien viljely Euroopassa	6
4. Yhteenveto	7

1. Johdanto

Erikoiskasveille ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Erikoiskasveihin kuuluvat mm. rypsi, rapsi, kumina, pellava, öljyhamppu, yrtit, siemenmausteet, juurekset, marjat. Hämeen ammattikorkeakoulussa julkaistun opinnäytetyön mukaan alkutuottajat kokevat erikoiskasvit kiinnostavina raaka-aineina, joiden viljelyhalukkuuteen vaikuttavat mm. kannattavuus, ilmastonmuutos, markkinat, tuotekehitysmahdollisuudet ja kilpailukyky.¹ Erikoiskasvien yhteydessä puhutaan usein mauste- ja rohdoskasveista, joihin luetaan esimerkiksi ruusujuuri ja väinönputki, sekä yrttimausteista, joihin kuuluvat juuri- ja yrttimausteet sisältäen mm. seuraavat kylmää kestäviä lajikkeet: maraljuuri, nokkonen, piharatamo, ruusujuuri, siankärsämö, voikukka, väinönputki.

Erikoiskasvit -sanan englanninkielinen termi voisi olla Marjo Keskitalon mukaan²

- vaihtoehtokasvit: special ja alternative crops
- vähäisillä pinta-aloilla viljeltävä: minor crops
- laiminlyötyjä tai vajaakäytettyjä: neglected ja underutilized crops
- raaka-aineilla markkinarako: niche crops
- uusia raaka-aineita tuottavia: new crops

Tämän raportin tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, kannattaisiko erikoiskasvien viljelyä aloittaa Keski-Pohjanmaalla. Tavoitteena on koota tietoa myös viljelymääristä, mutta koska viljely on usein sopimusviljelyä, ei tarkkoja viljelymääriä välttämättä haluta kertoa. Tärkeä tieto viljelijöille on myös se, miten erikoiskasviviljelijät ja osuuskunnat Euroopassa/maailmalla ovat onnistuneet viljelyssä, tuotekehityksessä, jalostuksessa.

¹ Raiskio, K. 2020. Erikoiskasvituotanto nyt ja tulevaisuudessa. Viljelijöiden ja kuluttajien näkemyksiä. Hämeen ammattikorkeakoulu, 81s.

² Keskitalo, M. Uusilla kasveilla markkinoille. Seminaari ”Erikoiskasvien viljelymahdollisuudet Keski-Pohjanmaalla” 7.2.2018

2. Erikoiskasviljelyn nykytilanne Suomessa

Luken ylläpitämien tilastojen mukaan vuonna 2022 käytössä oleva maatalousmaa oli yhteensä 2 268 000 hehtaaria. Viljeltyä peltoalaa oli 2 035 000 hehtaaria ja kesantoa 208 000 hehtaaria. Kylvöala vuonna 2022 on arvioitu seuraaville kasveille³:

- rypsi 33 500 ha
- rapsi 9500 ha
- kumina 16500 ha
- ruokohelmi 3000 ha

On arvioitu, että viljan viljelyalasta noin 10% on erikoiskasvituotantoa, mikä tuo myös vaihtoehtoja viljelykiertoon⁴.

Yrttiviljelyn kokonaispinta-ala kasvoi 1980-luvun alkupuolelta noin 100 hehtaarista vuoteen 2015 noin 10 000 hehtaariin, josta suurin osa oli kuminaa⁵.

Kuva 1: Ruusujuurta Kentalan tilalla. Kuva: Leena Favén.

³ <https://www.luke.fi/fi/tilastot/kaytossa-oleva-maatalousmaa/kaytossa-oleva-maatalousmaa-2022-ennakko>

⁴ <https://www.hyvaasuomesta.fi/suomalainen-ruoka/suomalainen-ruokaketju/kasvikset/erikoiskasvit>

⁵ Galambosi, B. 2017. Yrttien viljely. Osa II Yrttituotanto Suomessa. OPH, 26s.

Esimerkkejä raaka-ainetuotannosta sekä yritystoiminnasta:

- Hankintatukku Oy, ravintolisien ja rohdosten valmistaja (kapselit, uutteen), Karkkila: ruusujuuren sopimusviljely⁶, ⁷
- Arctic Warriors, Narkaus: hankkii erikoiskasveja Lapista pienviljelijäverkostolta, johon kuuluu yhdeksän viljelijää.
- NordicHerbs, Kauttua: omaa viljelyä sekä hankkii erikoiskasveja sopimusviljelijöiltä
- Mesacos (mikroyritys), Siikajoki: oma ruusujuuren viljelytuotanto, toimittanut siemeniä muutamille viljelijöille, ei vielä täysi-ikäisiä juuria(12/2022); Lapin Luonnonyrtilt Ky, 1-1,5 hehtaaria viljelyssä⁸
- Juha Lipponen, Kiuruvesi: ruusujuurta viljelyssä 0,5 hehtaaria
- Heikkilän Yrttitila Oy, Rahula: omaa yrttilviljelyä, kuivaamo ja verkkokauppa
- Lapin Luonnonyrtilt Ky, Rovaniemi: alle 2 hehtaaria ruusujuurta viljelyssä ja oma tuote Lapin Ginseng (ruusujuuritabletti)⁹
- Trans-farm ja Caraway Finland: ostavat öljyhamppua ja kuminaa sopimusviljelijöiltä
- Hemka: hankkii kuituhampun sopimusviljelijöiltä
- Transfarm: Finola kylvö 2023: 3000 ha

Kuva 2: Maraljuurta Kentalan tilalla. Kuva: Leena Favén.

⁶ <https://www.hankintatukku.fi/>

⁷ Galambosi, B., sähköposti 5.1.2023

⁸ Kolehmainen, E., sähköposti 5.1.2023

⁹ <https://www.yrityslapista.fi/project/lapin-luonnonyrtilt-ky/>

3. Erikoiskasvien viljely Euroopassa

Euroopassa toimii yksi yrttialan järjestö, Europam (European Herb Growers Association), johon kuuluu jäseniä 13 maasta. Europamin tavoitteena on koota tietoa hajuste- ja rohdoskasvien laadukkaasta viljelystä ja tuotannosta.

On arvioitu, että Euroopassa viljellään yrttejä 200 000 hehtaarin alalla. Kiinassa viljelyala on 460 000 hehtaaria ja Intiassa 300 000 hehtaaria. Vuonna 2004 suurimmat viljelyalat löytyivät Ranskasta (yli 35 000 hehtaaria). Vastaavasti Puolassa viljeltiin yrttejä 30 000 hehtaaria, Unkarissa 20 000 – 30 000 hehtaaria ja Itävallassa yli 24 000 hehtaaria. Kasvikohtaisista viljelypinta-aloista suurimmat olivat laventelilla (yli 20 000 hehtaaria, mutta myös väinönputki (75 hehtaaria) ja nokkonen (24 hehtaaria) on mainittu.

Lääketeollisuuden tarpeisiin on alettu viljelemään luonnonkasveja: mäkikuismaa (197 hehtaaria), heinäratamoa (131 hehtaaria), rohtomesikkää (106 hehtaaria) ja lakritsijuurta (75 hehtaaria). Viljelyyn on otettu myös tavanomaisia keruukasveja: siankärsämö (14 hehtaaria), nokkonen (24 hehtaaria), kultapiisku (26 hehtaaria), mesiangervo (4 hehtaaria), maitohorsma (1 hehtaari), pietaryrtti (1 hehtaari). Keski-Eurooppa on ollut merkittävä rohdoskaupan keskittymä maailmassa. Eurooppaan on tuotu vuosittain yli 120 000 tonnia rohdoskasveja ja Euroopasta on viety yli 75 000 tonnia rohdoskasveja vuosittain 150 maahan. Euroopassa käytetään noin 2000 eri kasvilajia rohdoskasvina.

Yleisimmät kaupallisten yrttien tuotantotavat Keski-Euroopassa ovat viljely isoilla tiloilla ja osuuskunnissa. Omalla tilalla tehdään yleensä viljely, kuivaus, lajittelu ja pakkaus. Tuotteet myydään suurille lääke- ja elintarvikealan yrityksille. Osa isoista tiloista tislaa haihtuvia öljyjä. Viljelijät tekevät tyypillisesti yhteistyötä tutkimuslaitosten ja lääkeyritysten kanssa¹⁰.

Yrttien merkitys -raportin (2017) mukaan *ruusujuuren* viljelyalat Euroopassa ovat olleet pieniä: 1-3 hehtaaria/maa, kun taas Kanadassa viljelypinta-ala oli 20 hehtaaria ja Alaskassa 3 hehtaaria. Vuonna 2004 suurimmat *väinönputken* viljelypinta-alat Euroopassa olivat: Ranska (34 hehtaaria), Englanti (18 hehtaaria), Hollanti (18 hehtaaria), Unkari (7 hehtaaria), Saksa (6 hehtaaria). Luonnosta kerätyn ja kuivatun *siankärsämön* määrä oli Unkarissa 21 tonnia ja Bulgariassa 100 tonnia. Siankärsämöä on alettu myös viljelemään: vuonna 2004 Saksassa viljeltiin 12 hehtaaria sekä Itävallassa ja Ranskassa 1 hehtaaria¹¹.

¹⁰ Galambosi, B. 2017. Yrttien viljely. Osa I Yrttien tuotanto Euroopassa. OPH, 23 s.

¹¹ Galambosi, B. 2017. Yrttien viljely. Osa III Yrttien merkitys, OPH, 228 s.

4. Yhteenveto

Erikoiskasvien viljely Keski-Pohjanmaalla on vielä melko vähäistä, mutta alkutuottajat kokevat erikoiskasvit kiinnostavina raaka-aineina, joiden viljelyhalukkuuteen vaikuttavat mm. kannattavuus, ilmastonmuutos, markkinat, tuotekehitysmahdollisuudet ja kilpailukyky.

Euroopassa viljellään lääketeollisuuden tarpeisiin luonnonkasveja, ja Keski-Eurooppa on merkittävä rohdoskaupan keskittymä maailmassa. Yleisimmät kaupallisten yrttien tuotantotavat Keski-Euroopassa ovat viljely isoilla tiloilla ja osuuskunnissa. Omalla tilalla tehdään yleensä viljely, kuivaus, lajittelu ja pakkaus. Tuotteet myydään suurille lääke- ja elintarvikealan yrityksille. Euroopassa viljelijät tekevät tyypillisesti yhteistyötä tutkimuslaitosten ja suurten yritysten kanssa. Suomalaisten viljelijöiden tulisi pyrkiä samantyyppiseen yhteistyöhön, jolloin he voisivat saada enemmän tukea kehittämistoimenpiteisiinsä ja laadunvalvontaan.